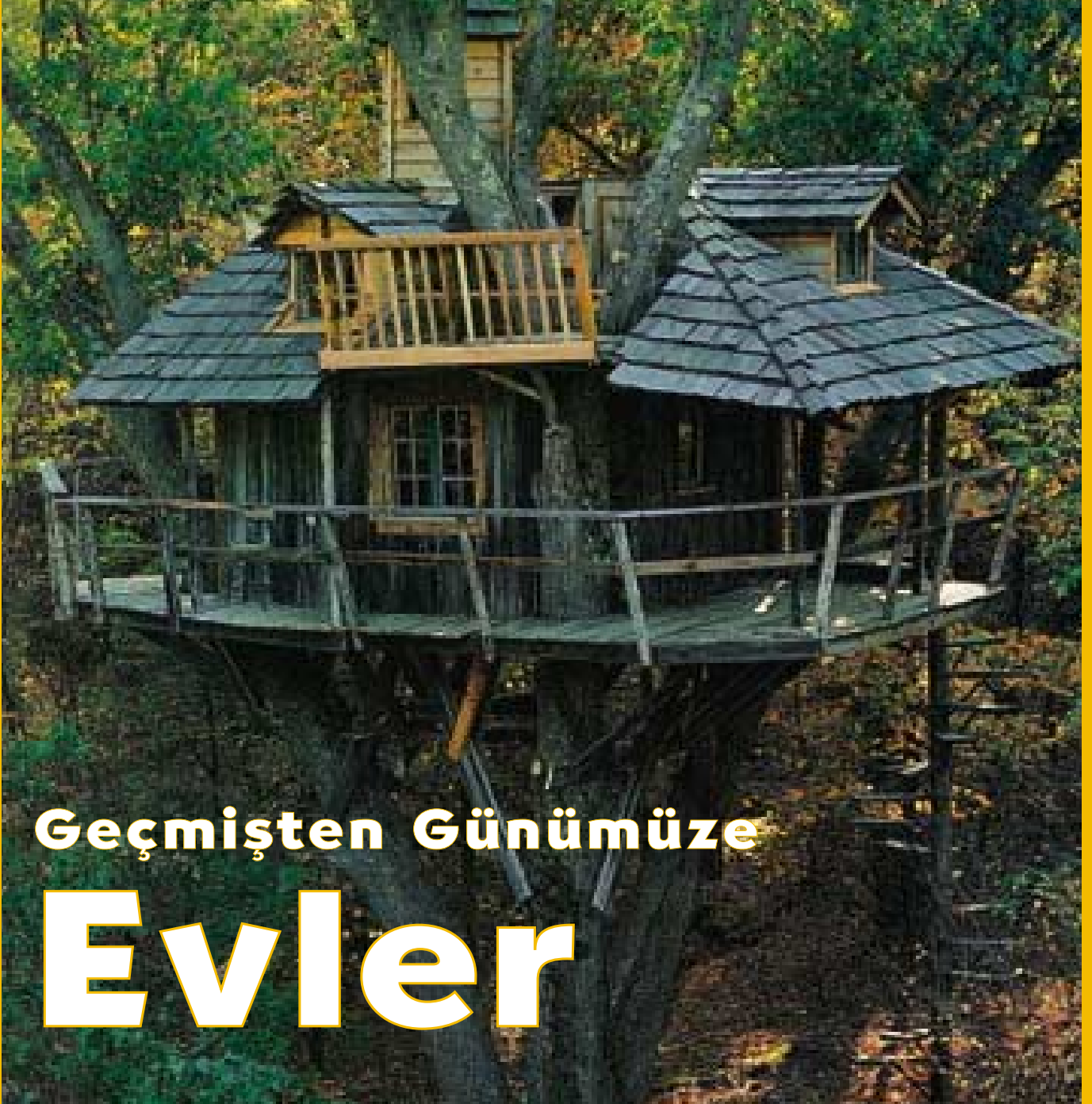

Geçmişten Günümüze Evler

İnsanın evi, onun kalesidir derler. Bu söz boşuna söylenmemiş. Nereye giderseniz gidin, kendinizi nasıl hissederseniz hissedin, eve dönüp gelmek insanı rahatlatır. İnsanın evi, toplumsal yaşamdan sıyrılıp bireysel bir rahatlık bulduğu kişisel alanıdır. Bunun yanında her türlü temel gereksinimini evinde karşılar insan. Bu durum neredeyse insanlık tarihi kadar eski. İnsanlar avcılık yaparak ve meyve toplayarak yaşadıkları paleolitik çağdan sonra kendi yiyeceklerini yetiştirmeye, toprağı ekip dikmeye karar verdiler. Avlanarak yaşarken insanlar av hayvanlarının peşinden sürekli göç etmek zorundaydı. Ne var ki toprağı ekmeye başladıklarında tarlalarının yanında kalıp ekine göz kulak olmaları gerekiyordu. Tarımın başladığı dönem olan neolitik çağda insanlar ilk evleri yaptılar ve buralarda yaşamaya başladılar. Evler insanları yağmurdan, yakıcı güneşten, aşırı sıcak ve soğuktan, fırtınadan, vahşi hayvanlardan ve daha birçok şeyden koruyordu. O güne dek mağaralarda yaşamış olan insanlar, artık toprağı bağlı bir yaşam sürdürüyor ve kendi yaptıkları evlerde yaşıyorlardı.

Bilinen en eski yerleşim yerlerinden biri ülkemizdedir. Çatalhöyük'te açığa çıkarılan evler burada toplumsal bir yaşam biçiminin varlığını gösteriyor. Ne var ki bu evler günümüzdekinden biraz farklı. Sözelimi bu evlerin kapıları günümüzdeki evlerin kapılarının olduğu yerde değil, çatıda.

Çatalhöyük evleri

İnsanlar o zamanlar evlerine çatıdan girip çıkıyorlarmış. Çatılarda yürümek o dönemlerde çok yaygın olmalı; çünkü o zamanki evlerin arasında boşluk ya da insanların yürümesi için sokaklar da yoktu. Evler birbirine bitişik yapılıyordu. Bunun nedeni birbirine bitişik evlerin daha korunaklı olmasıdır. Ancak aradan yıllar geçtikçe evlerin biçimleri de değişti. Çatalhöyük evleri iki odalıydı; büyük odada fırın ve ocak bulunurdu. Küçük odaysa evin ambarı olarak kullanılırdı. Hititler dönemindeyse taş temel üzerine kerpiç duvarlı evler yapılmıştı. Bazı kazılarda bulunan merdiven boşlukları Hitit evlerinin iki katlı olduğunu gösterir bize.

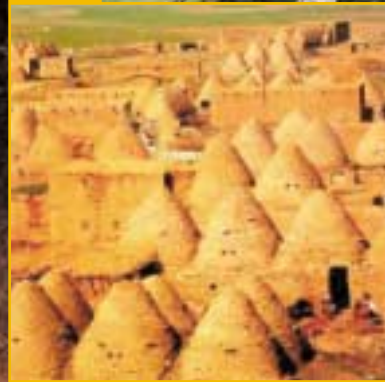
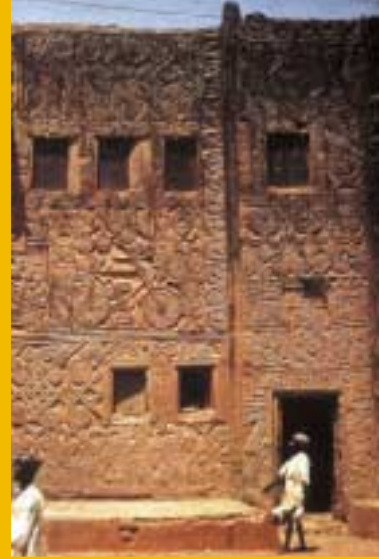
Eski Yunan'da evler kare plan üstüne yapılırdı. Genellikle tek katlıydı ve odalar sütunlarla çevrilmiş bir iç avluya açılırdı. Bu evlere yalnızca kapıdan ışık girerdi; pencere yoktu. Yunan evlerinde iki bölüm olurdu genelde. Birinde erkekler, ötekinde kadınlar ve çocuklar yaşardı. Romalıların evleri ise Yunanlılarınkine göre biraz daha gelişmişti. Bu evlerin odaları tavandaki bir pencereden ışık alırdı ve odalar atrium denen bir salona açılırdı. Romalılar kiralık evler de yaparlardı. Bunların en alt katında dükkânlar, üç-dört katı bulunan üst kısmında kiralık odalar bulunurdu; ama bu katlarda su ve ısınma düzeni yoktu. Ayrıca odalar bütün hava akımlarına da açıktı.

Arap evleri şehirlerin ticaret merkezi olan pazar yerlerine yapılırdı. Zemin taş, duvarlar üst

katlarda ahşaptı; damlarıysa düzdü. Bunların beş-altı katlı olanları bile vardı.

Evlerin yapılış biçimi ve yapımında kullanılan malzemeler elbette yöreye ve kültüre bağlı olarak değişir. Yağmurun hemen hemen hiç yağmadığı Arabistan gibi kurak ve sıcak iklim bölgelerinde düz damlar sıkça görülen yapı biçimleridir. Yağmur ve kar yağışının çokça olduğu bölgelerde damlar daha dik yapılır. Damlarda kullanılan kiremit, arduvaz, çinko, hatta bazen düz taşlar gibi malzemeler bu yöresel değişikliklerin sonucudur. İnsan, evini çevreye uymak için şekillendirir. Papua Yeni Gine yerlilerinin ağaç dallarından, Eskimolarınsa "iglo" adı verilen buzdan evler yapmaları tamamen çevresel koşullarla ilgilidir. İnsanoğlu bugüne dek

Evlerin mimari tasarımları, iklim özelliklerinden , evlerin bulunduğu çevrede hangi malzemelerin bulunduğundan ya da insanların yaşam biçimlerinden çok etkileniyor. Örneğin, Nijerya'da evlerin ön yüzlerine kabartmalar yapılıyor (solda ortada). Afrika'da ev boyama da önem verilen el sanatlarından biri (solda altta). Evler kim zaman ülkemizde Harran'da olduğu gibi topraktan da yapılıyor (sağda ortada).

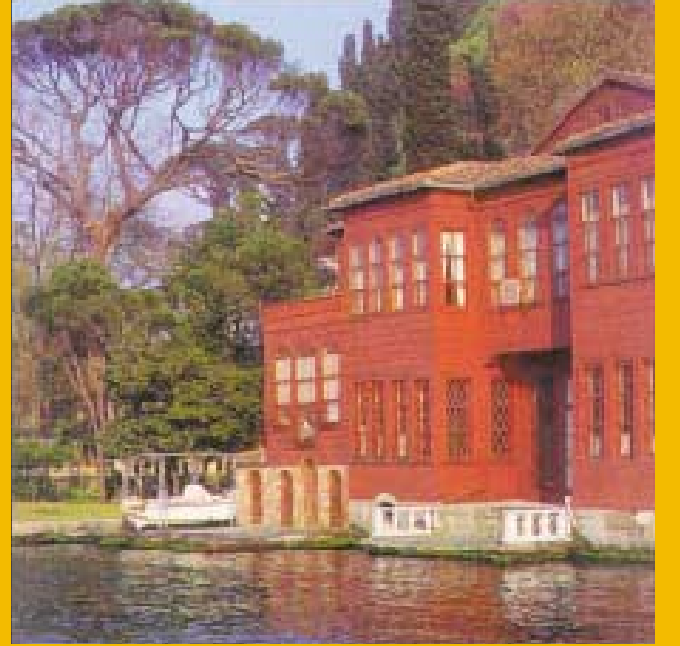

yaşadığı her tür arazi üzerinde ev yapmayı becerdi; sözgelimi göller üzerinde kurulan ve uzun kazıkların üzerinde yükselen evler ya da bazı yörelerde nehirlerin üzerinde bulunan yüzen evler. Ağaçların üzerinde, kendinizi kuşlar gibi hissedeceğiniz evler de var.

Türkiye'nin evlerine dikkat edin; yöreden yöreye değiştiğini göreceksiniz. Anadolu ve Rumeli'deki eski Türk evleri bulundukları bölge ve şehirlerin özelliklerini yansıtır. Bu evler genellikle ahşap, iki ya da üç katlıdır. Sokağa bakan kapıdan, alt katta

"taşlık" denen bir bölüme girilir. Burada evin hizmet edenlerine ait odalar, kiler ve ambar bulunur. Bu evlerde mutfak genellikle dışarıdadır. Eskiden erkeklerin yaşadığı bölüme selamlık, kadınların ve çocukların yaşadığı yere de harem denirdi. Oturma odalarında genellikle ocak bulunur; ama her oda aynı zamanda yemek ve yatak odası olarak kullanılabilecek biçimdedir. Anadolu'da ve İstanbul'da Bizans İmparatorluğu döneminde evlerin sokağa bakan penceresi yoktu. Bütün pencereler iç avluya bakardı. Osmanlı dönemindeyse evlerin hem sokağa hem de bahçeye bakan taraflarına pencereler yapılıyordu. Evlerin yerleri tahta ya da tuğla döşeli olurdu; bunların üzerine de hasır ya da halı serilirdi. Evin "sofa" ya da "divanhane" adı verilen bölümünde daha çok yazın oturulurdu. Bazı evlerin sofalarının bahçeye ya da avluya bakan yüzü açık olur, buraya da "hayat" denirdi. Çok katlı çok odalı evlere "konak", daha çok yazlık olarak kullanılan kent dışındaki evlere "köşk", su kıyısındaki evlere de "yalı" denirdi. Bu evlerin

Türkiye'deki evlerin birçoğunu tanırırsınız. Eskişehir'de Odunpazarı semtinde bir ev (solda üstte), Safranbolu evleri (solda ortada), İstanbul'da bir yalı (üstte sağda), Urfa'da bir evin avlusu (solda altta).

özelliklerinin yöreden yöreye değiştiğini görüyoruz. Sözgelimi Anadolu evlerinde pencereler genellikle tahta kepenkli, İstanbul'daysa kafesli ya da panjurludur. Doğu Anadolu evleri soğuk iklime karşı taştan ve çoğunlukla iki katlı yapılıdır. İki kat arasındaki döşeme de ahşaptır. Orta Anadolu'daki köy evleri tek katlıdır. İki katlı olan evlerdeyse ilk kat ahıra ya da ambara ayrılmıştır.

Günümüzde pek çok insan kentlerde, apartmanlarda yaşıyor.

Evlerin kaderi 19. yüzyılda asansörlerin kullanılmaya başlamasıyla değişti. Avrupa'da sanayi devriminin ardından insanlar fabrikalarda çalışmak için kırsal kesimden kentlere göç etmeye başlamıştı. Fabrikaları çalıştırmak için işçilere gereksinim duyuluyordu. Bu işçiler köylerinden aileleriyle birlikte geldiler ve kentlerde yaşamak için evlere duyulan gereksinim arttı. Kentlerde ev yapmak için gereken boş alan, kırsal kesimdeki gibi çok değildi. Kaldı ki yeteri kadar arazi olsaydı bile buralara yan yana yapılacak evler kentin yatay olarak genişlemesine, dolayısıyla da kent içi ulaşımında aşılması gereken uzaklıkların artmasına neden olacaktı. Tam bu sırada imdada asansörler yetişti. Asansörler sayesinde kentlerde çok katlı binalar yapılabilirdi. Böylece birçok insan küçük bir arazi parçası üzerinde yerleşme olanağı buldu.

Apartman adı verilen bu evler günümüz kentlerinin temel biçimidir.

Tarih boyunca evlerin gelişimi elbette yalnızca kullanılan malzeme ve şekilleriyle ilgili değildi. Zaman içinde eve yeni bölümler eklendi. Tuvalet ve banyo gibi bölümler eski evlerde bulunmazdı. Kanalizasyonun gelişmesinden önce tuvaletler evlerin dışındaydı. Evin içinde dayanılmaz bir kokuya neden olacağından pisliği alıp götürecek bir sistem geliştirilmeden tuvaletler evlere alınmadı.

Eski Roma'da ve Osmanlılarda halk yıkanmak için hamamları kullanırdı. Zamanla kent yaşamı geliştikçe evlere dek gelen sıcak su, hamamların yerini özel banyoların almasına neden oldu. Genel hamamlar bugün de görülse de insanlar yıkanmak için artık kendi banyolarını yeğliyor.

Şekli, türü, niteliği nasıl olursa olsun genel olarak "ev" kavramı, insanların kendilerini rahat hissettiği yerler olarak varlıklarını sürdürüyor.

Evlerin mimari tasarımları, içinde yaşayacak insanların yaşam biçimlerine göre de farklı olabiliyor. Bahçeler ve balkonlarsa, evlerin dış dünyaya açılan kapısı.